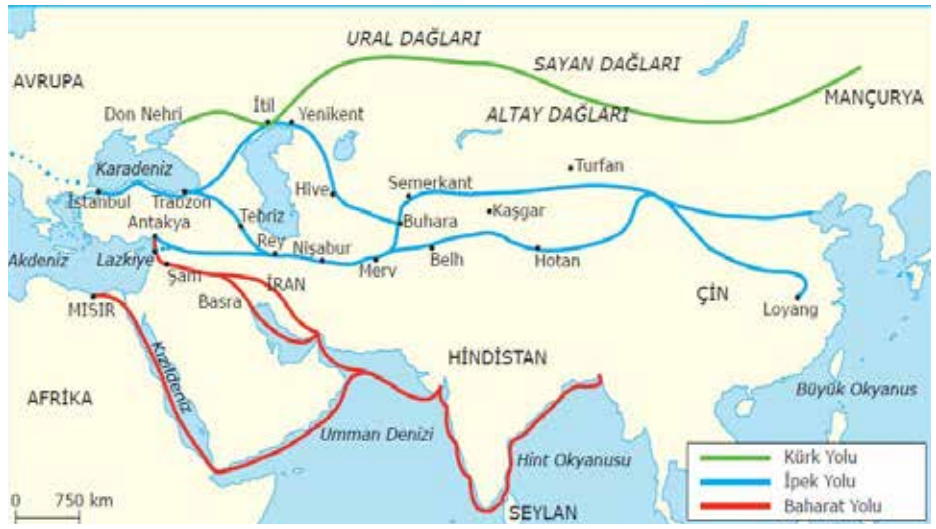
TARİH Sınıf-9

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU ORTA ÇAĞ'DA TİCARET

Orta Çağ'da Ticaret

Ticaret, İlk Çağ'ın sonlarından itibaren Roma ve Çin gibi büyük imparatorlukların hem ihtiyaçlarını karşılamada hem de ekonomik olarak gelir elde etmede önemsedikleri bir faaliyetti. Uzak Doğu'da Çin, Güney Asya'da Hindistan ticaretin yoğunlaştığı yerler oldu.



Ticaret yolları üzerindeki ulaşım, kervanlar vasıtasıyla sağlanırdı. **Kervanların** en büyük yük taşıyıcısı develer, katırlar veya atla çekilen tekerlekli taşıtlardı. Hız ve gidilen uzaklık, hayvanın gücüyle sınırlıydı. Kervan sahipleri, güçleri ölçüsünde askerî nitelikli atlılar besleyerek güvenliği sağlamaya gayret ediyorlardı. Ticaret yollarının güzergâhındaki devletler karakol niteliği de olan konaklama amaçlı yapılar inşa ettiler. Antik Yunan'daki **agoralar** birçok işlevi yanında Yunan şehirlerindeki ticaretin merkeziydi. Yine bu mekanlardan biri olan **hanlar**; kervanların indiği, malların depolandığı, atölyelerin bulunduğu ve ticaretin yapıldığı yerlerdi. Hanlarda birden fazla dükkân olması durumunda buraya **çarşı** da denilirdi.

Arasta, genellikle aynı esnaf grubuna ait dükkânların bir sokak üzerinde sıralanması ile meydana gelmekteydi. **Ribatlar** ise İslamiyet'in ilk dönemlerinde daha çok korunma, savunma ve askerî amaçlı inşa edilerek karakol veya ordugâh olarak kullanılırdı. Sınır **bölgelerinde yoğunlaşan bu yapılar, yüksek duvarlarla çevrili olup avlu ve gözcü kulelerinden** oluşurdu. **Türk** İslam şehirlerinde sıkça görülen **kapanlar**, yiyecek ve giyecek eşyanın toptan satıldığı yerlerdi: **Unkapanı, Yağkapanı, Balkapanı** gibi.

Pazar ve panayırlar, Orta Çağ'ın ekonomik örgütlenmesinin en çarpıcı özelliklerindendir. Farklı coğrafyalarda değişik adlarla anılsalar da ikisinde de amaç aynıdır. Günümüzdeki fuarlara benzeyen panayırlar, XIII. yüzyılın sonuna kadar pek çok ülkenin ticaretinde önemli rol oynamış ve ekonomik hayata da canlılık getiren önemli bir unsur olmuştur. Orta Çağ'da üç yelkenli gemilerin, pusula ve haritanın da kullanımıyla denizciliğin ticari değeri artmaya başladı. Ticaret malları deniz yoluyla taşınırken bazen limanlarda mola vermiş, bazen de bu malların yolculuğu limanlarda son bulmuştur.

İnsanlığın ilk dönemlerinde değer ölçüsü ve değişim aracı olarak pek çok mal kullanılmıştır. Ekonomik açıdan önemli olan madenî paranın ortaya çıkışı ise ticari ve mali gelişmeleri kolaylaştırdı. Anadolu'da yapılan kazılarda bulunan ilk para örnekleri MÖ VII. yüzyıla ait olup bunlar Lidya kralı tarafından bastırılmıştır. Paranın üstündeki kral resmi ya da şehir sembolü, parayı bastıranın gücünü ve ihtişamını göstermiştir. Krallar için para basmak bir egemenlik sembolü olduğu kadar aynı zamanda ekonomik açıdan da önemlidir.

İLK VE ORTA ÇAĞ'DA TİCARET YOLLARI

Anadolu yollarının altın çağı, Ege Bölgesi'nde bulunan Salihli civarındaki Sardes'ten başlayıp Pers İmparatorluğu'nun başkenti Sus'a kadar uzanan **Kral Yolu** ile başlamıştır. 2600 km uzunluğundaki Kral Yolu'nun çevresindeki ekonomi merkezleri, Ege kıyısındaki önemli limanlara bağlanmıştır.

İpek Yolu, İlk ve Orta Çağlarda Çin ve Orta Doğu ile Batı ülkeleri arasındaki transit kara ticaretinde kullanılan en işlek ticaret yoludur. İpek Yolu Orta Çağ'da Çin'den başlayıp Doğu Türkistan, Moğolistan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan'ı geçip Hazar Denizi'ne ulaşır. Anadolu'dan da deniz yolu veya Trakya üzerinden kara yolu ile Avrupa'ya giderdi. İpek Yolu insan eliyle açılmış bir yol olmayıp tabiatın ve iklimin hazırladığı geniş vadi yatakları ile kervanların konaklamalarına yarayacak vahalardan oluşmuştur. İpek Yolu, tarih boyunca hem geçtiği bölgeleri iktisadi açıdan kalkındırıp halkın refah seviyesini yükseltmiş hem de Doğu-Batı kültür ve uygarlıkları için bir köprü olmuştur. İpek Yolu'ndaki güç mücadelesinin belirleyicileri Çinliler, Türkler, Moğollar, Farslar, Araplar ve Ruslardır. Moğolların hâkimiyetinden sonra bu yolun altın çağı sona ermiş ve İpek Yolu diğer kara ve deniz ticaret yollarının gölgesinde kalmıştır.

Kürk Yolu üzerinde sincap, sansar, tilki, samur, kunduz ve geyik gibi tüyleri güzel ve yumuşak olan hayvanların deri ve postları taşınmıştır. Üzerinde taşınan bu ürünlerden dolayı bu yola "Kürk Yolu" denmiştir. Kürk Yolu, Don Nehri'nin denize döküldüğü yerden başlayıp Ural Dağları ve Güney Sibirya ormanları sınırından Altaylar'a, Sayan Dağları üzerinden Çin'e ve Amur Nehri'ne ulaşan yoldur.

Hindistan'dan başlayarak Avrupa'ya ulaşan ticaret yoluna **Baharat Yolu** denmiştir. Kısıtlı miktarda İpek Yolu üzerinden Avrupa'ya gelen baharat çeşitleri Hindistan ve Seylan'dan (Sri Lanka) Kızıldeniz'deki Akabe Körfezi'ne, Yemen kıyılarına ya da Basra Körfezi'ne deniz yoluyla taşınırdı. Bu kıyılardaki limanlarda gemilerden boşaltılan baharat, kara yoluyla Fenike ve Filistin kıyılarına, Mısır'da İskenderiye'ye ve Karadeniz'e ulaştırılır ve daha sonra gene deniz yoluyla Avrupa'ya taşınırdı. Bu yol, coğrafi keşifler sonucunda önemini kaybetti. Avrupa ticaretinin dayandığı temelleri oluşturan ve doğuyu batıya bağlayan İpek Yolu, güneyi batıya bağlayan Baharat Yolu, kuzeyi güney ve batıya bağlayan Kürk Yolu zamanla Müslüman toplulukların eline geçmiştir.

SORULAR

1- Kervanların konaklama yerlerine kervansaray denir. Kervansaraylarda konaklayan yolcular din, dil, ırk farkı gözetilmeden üç gün ücretsiz kalabilirdi. Dış çevresindeki yüksek duvarlarla saldırılardan korunur; içinde yatakhane, aşhane, erzak ambarı, ticari eşya depoları, ahırlar, samanlıklar, mescit, hamamlar bulunurdu.

Buna göre, kervansarayların yapılmasındaki en önemli amaç aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sınırları korumak
B) Fetihler için uygun ortam oluşturmak
C) Ticareti geliştirmek
D) Asker yetiştirmek
E) Eğitim vermek

Cevap: C

2- Kervanların konakladığı, mola verdiği ve ticari malların tüketiciye ulaştığı mekânlara tarih boyunca farklı isimler verilmiştir. Bu mekanlardan biri olan hanlar; kervanların indiği, malların depolandığı, atölyelerin bulunduğu ve ticaretin yapıldığı yerlerdi. Hanlarda birden fazla dükkân olması durumunda buraya ..... da denilirdi. ....., genellikle aynı esnaf grubuna ait dükkânların bir sokak üzerinde sıralanması ile meydana gelmekteydi. ..... ise İslamiyet'in ilk dönemlerinde daha çok korunma, savunma ve askerî amaçlı inşa edilerek karakol veya ordugâh olarak kullanılırdı.

Paragrafta bırakılan boşluklara aşağıdakilerden hangisi yazılırsa doğru olur?

A) Çarşı, Kervansaray, Ribat
B) Ribat, Çarşı, Arasta
C) Arasta, Han, Ribat
D) Han, Ribat, Kapan
E) Çarşı, Arasta, Ribat

Cevap: E

3- Orta Asya'da kurulan Türk Devletleri ile Çin arasında ticari antlaşmalar yapılmasına rağmen siyasi ve askeri nedenlere dayalı savaşların yanı sıra zaman zaman ekonomik temelli savaşlar da yapılmıştır.

Buna göre Orta Asya'daki Türk - Çin mücadelelerin temel sebebi olarak aşağıdakilerden hangisi gösterilebilir?

A) Sınır mücadeleleri
B) İpek Yolu hâkimiyeti
C) Misyonerlik faaliyetleri
D) Kültürel farklılıklar
E) İklim şartları

Cevap: B